

TÊN KHOA
HỌC:

Castanopsis tessellata

Hickel & A. Camus

TÊN THÔNG
THƯỜNG:

**Cà ổi lá đa; Cà ổi ô vuông;
sồi gai; kha thụ rỗ** (Việt Nam)

HỌ:

Fagaceae

TÁC GIẢ:

Joeri S. Strijk (Alliance for Conservation Tree Genomics ACTG)
Karina Orozco & Amy Byrne (The Morton Arboretum)

Phân bố

Lào, Việt Nam, Vân Nam (Trung Quốc).

Thường mọc ở thung lũng và rừng thưa ẩm ven suối, độ cao 130–500 m.

Mô tả thực vật học

Cây gỗ lớn, cao tới 25-30 m.

Cành, chồi và lá non có cuống dài, được bao phủ bởi lớp lông tơ màu đỏ nhạt. Có lỗ vỏ mờ trên cành. Chồi hình trứng, vảy chồi hình bầu dục. Lá dai khi trưởng thành, hình dạng nhọn dần về cả chóp và gốc. Phiến lá dài khoảng 16-20 cm, rộng 4.5-6 cm, mặt trên nhẵn bóng, mặt dưới phủ nhiều lông hoe, đặc biệt dọc gân và gần mép lá. Gân chính nổi rõ ở mặt dưới, gân bên 16-20 cặp, nổi rõ, nối với nhau ở gần mép lá. Mép lá dày, hơi cong ngược. Cuống lá dài 10-25 mm, nhẵn khi trưởng thành.

Tình trạng bảo tồn

VU

Sắp nguy cấp (Vulnerable).

Cành cây (khô) (ảnh © J.S. Strijk, www.asianfagaceae.com).

Hoa cái (phần dưới) và hoa đực (phần trên) mọc thành cụm (ảnh © H.T. Sơn).

Quả chín (khô), có van và nứt (ảnh © J.S. Strijk, www.asianfagaceae.com).

☞ **Cụm hoa đực** dạng đuôi sóc không đều, mọc thành chùy giả ở đầu cành, khá ngắn, trục phủ dày lông đỏ. **Hoa đực** mọc đơn độc; bao hoa chia 6 thùy tù, phủ lớp lông tơ màu vàng, chỉ nhị dài. **Cụm hoa cái** đôi khi mọc đơn độc, thường thành cặp hoặc ở đầu cành, hiếm khi mọc ở nách lá, trục chính khỏe, dài hơn cụm hoa đực, phủ lớp lông vàng óng, hơi cong. **Hoa cái** thường mọc thành 2-3 nhóm, phủ lớp lông vàng dày, mỗi hoa có 3 vòi nhụy, mỗi cụm thường chứa 9 hoa cái. Vòi nhụy hình tuyến, dựng đứng, chóp tròn.

● **Cụm quả** dài 20-30 cm, phần trục phía gốc ít quả, nhẵn hoàn toàn khi chín. **Đầu** nhiều, mọc thành nhóm 2-3, đường kính 2.5-4 cm, hình tròn. Thành đầu dày, phủ lông đỏ đặc ở cả hai mặt, tách thành 4 mảnh khi chín, bên ngoài bao phủ nhiều gai dài 8-9 mm, hình kim, chỉ dính ở gốc và có lông áp sát. Đỉnh đầu nhẵn. Mỗi đầu chứa 2-3 **hạt**, dài tới 15 mm, rộng 15-19 mm, phủ lớp lông tơ màu đỏ nằm sát.

Minh họa kỹ thuật (Camus, Chataigniers 1948).

Quả chín (tươi) có các chên khép kín và vị trí trên cành (ảnh © H.T. Sơn).

● Khuyến nghị thu thập hạt giống để gieo ươm

Khi quả chín, thu hạt trực tiếp từ cây bằng cách rung cành bằng sào tre dài. Do sức sống hạt giảm nhanh sau khi rụng xuống đất và dễ bị côn trùng, động vật phá hại, nên ưu tiên thu trực tiếp trên cây hơn là nhặt dưới đất. Trường hợp sản lượng ít, có thể thu thêm các cụm quả và hạt rụng để gieo ươm. Không nên tách bỏ đầu hoặc tách quả riêng lẻ khỏi cụm quả vì sẽ làm hạt dễ bị sâu bệnh, mất nước trong vận chuyển và bảo quản, đồng thời khó nhận diện mẫu. Những cây mọc gần nhau, kết quả đồng thời có thể được xem là một quần thể địa phương, hạt có thể trộn chung trong một túi. Hạt từ những cây cách nhau trên 100-150 m không nên trộn mà cần giữ riêng. Nên thu thập thêm thông tin tọa độ địa lý cho mỗi quần thể và ghi rõ trên túi. Kèm theo một số cành nhỏ và lá của cây mẹ đang kết quả trong túi để hỗ trợ định danh.

● Ra hoa – kết quả

Ra hoa tháng 5–6, ra quả tháng 8–12 (?).

Tác nhân phát tán/thụ phấn:

Các loài gặm nhấm (sóc; chuột?)

Nhu cầu ánh sáng hoặc nhóm sinh thái:

Chưa xác định.

● Công dụng

Hạt ăn được.